

Български туристически съюз
ЦЕНТРАЛЕН СЪВЕТ

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Година XVII.

Януарий — 1925.

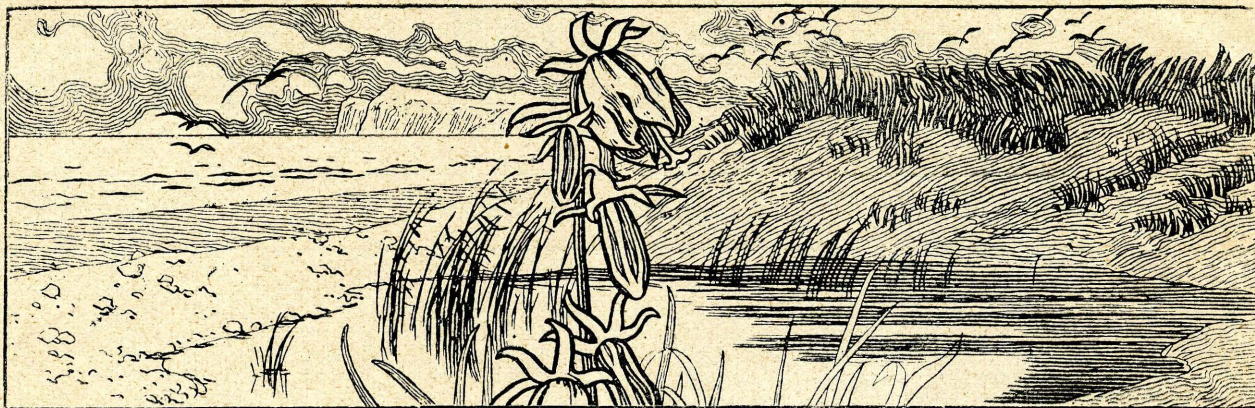
Книга 1.

144-45

Акв. Криловъ

МУСАЛА
(Гледана отъ Чадъръ тепе)

СИНИЯТЪ ВИРЪ

Синът на гостоприемния домакинъ — ученик въ Сливенската гимназия — ни поведе къмъ забележителността на Медвенъ. Ние, отморени следъ спокоенъ сънъ въ широката стая на бащина му домъ и безъ досаднитъ раници на гърбъ, весело бързахме къмъ Синия Виръ. Вече не съжаляваме, че не сме попаднали въ Котелъ, презъ който щѣхме да минемъ на връщане, защото неволно ни се удаде да прекараме нѣколко часа въ една отъ най-китнитъ котловини срѣдъ източнитъ пазви на Стара-планина.

Медвенъ по-скоро е паланка, отколкото село. Неговитъ двуетажни кжщи, покрити съ каменни плочи, чисти следъ дъжда, който се бѣше излѣлъ, свѣтеха подъ лжчитъ на утренното слънце. По тѣхнитъ варосани съ бѣло стени си играяха отраженията на открититъ имъ прозорци и разтилаха по тѣснитъ калдаръмени улици едно свойствено само на малкитъ заселища спокойствие. Измжкнали се преди слънце на работа, жителитъ на Медвенъ бѣха оставили само насъ и своитъ вѣрни кучета, чийто лай проехтяваше задъ закофаренитъ врати при всѣка наша стѣпка, да одухотворяваме мъртвилото на делничния день.

И сега, когато отминахме и последната му кжща стори ни се, че паланката съвсемъ престана да живѣе и, че между покойницитъ е и единствениятъ живъ човѣкъ — кръчмарьтъ, който бѣше така любезенъ да ни предложи чай и млѣко, безъ да повишава цената на своята услуга. Но затуй пѣкъ паланката ни се очерта по-мила и по-китна. Въ единъ мигъ тя оживѣ предъ очитъ ни съ всичкитъ прелести на своята тишина и чистота. Кучешкиятъ лай не стигаше до насъ, а негли бѣше и престаналъ, защото нѣмаше кой да го предизвиква; не се виеха надъ кжщитъ и кжлба димъ отъ запаленитъ огнища, нито пѣкъ избликваха изъ улицитъ ония плътни и тежки облаци прахъ, вѣчни съпроводници на чардата сутринъ и вечеръ въ нашитъ села и паланки. Надъ Медвенъ се разтилаше сега вмѣсто тѣхъ свежестта на лѣтното утро, дошло следъ буритъ и страшнитъ гръмотевици на вчерашния день.

Колкото по се отдалечавахме, толкова повече тая свежестъ се хвърляше въ очи, очертала ясно контуритъ на крайнитъ здания и покривитъ на повисокитъ згради, посрѣдъ които дигаше остъръ върхъ черковната камбанария съ малко килнатъ кръстъ. Когато завихме, отъ нѣкои прозорци се хвърлиха къмъ насъ като отъ прожекторъ нѣколко широки снопа лжчи, които примамиха очитъ ни. Ние ги видѣхме, какъ паднаха до краката ни и подигнаха многоцвѣтенъ блѣсъкъ отъ росистата трева.

Каменнитъ огради на градинитъ покрай рѣката Гюлмезъ-дере, низки и съ изпопадали плочи до тѣхъ, пазѣха труда на едно работно население, преодолено отъ суровостта на балканската природа. Зеленчукътъ и житото сж по-дребни и по-закъснели, отколкото въ полето. Между посевитъ на нивитъ се виждаше сивкавата прѣстъ, върху която мислѣха за суровата си участь недоразвити и незрели класове. Затуй пѣкъ срѣдъ тѣхъ високо и гордо дигаха чела мощни джбове и букове, доволни че сж прибрали за себе си всички сокове на майката земя. И, все пакъ, въ тоя контрастъ на растителната природа се чувствувахе пълната хармония на сътворението. Всичко бѣше така, както трѣбва да бжде. Струваше ни се, че ако посевитъ бѣха по-едри, а вѣковнитъ дървета по-низки, Балканътъ не щѣше да бжде туй, което е съ своитъ капризи и противоречия, — суровъ къмъ дребното въ живота и покровителственъ къмъ героитъ, отстояли на неговитъ стихии.

— Далече ли е вирьтъ, запитва единъ отъ насъ нашето чичероне.

— Не, тукъ близо: въ първата пазва на Балкана.

Ние се обръщаме назадъ — да видимъ, колко сме извървѣли и още, колко ни остава. Наистина, не е далечъ. Но вчерашната буря, дългиятъ пжтъ, който ни предстоеше презъ Градецъ и Ичера за Сливенъ, па и вече палящото слънце, което пушна цѣли струйки отъ потъ по гърбоветъ ни и ни сне палтата, почнаха да ни правятъ пжтя дотегливи

и да ни представят всъко разстояние по голѣмо, отколкото си е въ сжщностъ. Па и не можеше ли, безъ да видимъ тоя вирь! Голѣма работа, — вирь като всѣки вирь: „Мѣсто на рѣка, дето е вдлъбнато, та бива водата по-дълбока и тамъ тече полека или се върти, въртопъ“ или „дълбоко мѣсто на рѣкж, дѣто рыбы-ты прѣкарватъ зимж тж, — както определя Найдень Геровъ.

Но за наша изненада, тоя вирь съвсемъ не падна подъ това словарно опредѣление, нито пъкъ имаше поне частица отъ ония елементи, които го опредѣляха като понятие въ съзнанието ни. Той не отговаряше на народната поговорка, споредъ която „капка по капка вирь става“, нейде идентифицирала „вирь“ съ „гьолъ“ и сближила тия две опредѣления, които тукъ почувствувахме като съвсемъ несъвмѣстими понятия. Защото, ако „вирь“ и „гьолъ“ сж почти едно и сжшо, или ако вирьтъ е това, което ни казва словаря, то виденото отъ насъ не може да носи това име; и обратно — нито не бива да се наимува така, щомъ приедемъ, че „Синиятъ вирь“ е именно вирь въ истинската смисълъ на думата.

Щомъ наближихме гънката на планината, обрасла съ лѣска и джбовъ храстъ, насъ ни посрещна стройния шумъ на единъ не твърде малкъ водопадъ. Облѣхна ни и една особена влага, която се отличава отъ рѣчната. Въздухътъ бѣше пропитъ отъ водни капки, които невидимо падаха върху насъ и охлаждаха пламналитъ ни отъ слънчевия пекъ лица, по които потнитъ пиявици бѣха начертали бележитъ на своя краткъ пжтъ.

Ние вече не питахме, близо ли е вирьтъ. Той бѣше предъ насъ и ние го виждахме съ нашия усетъ, преди да го зърнатъ очитъ ни. Създаде го въ въображението ни околната прохлада, мелодичния шумъ, чиято чистота ни говореше за чистотата на воднитъ струи, и оная изумрудена зеленина по отсѣченитъ стръмнини, отъ чиято височина опредѣляхме височината на пада. Рѣката, още не прибрана въ своето легло, бѣше по-широка и по-пенлива. Подъ нея блѣщеше искрящъ и пжстъръ пѣськъ, който ни мамѣше да се навеждаме, за да заграбимъ малко отъ неговото злато. Но напразно: ржката потжваше до раменетъ, безъ да стигне до него. И ние, съзрѣли суетното си желание въ сребърнитъ води, изваждахме мокри ржкави, за да се любуваме на тѣхнитъ стотици капчузи и на капкитъ отъ тѣхъ по прашнитъ си обуша. . .

— Вирьтъ! — нѣкакъ тържествено извика нашиятъ водачъ, застаналъ върху единъ подмолъ на рѣката. Никога тържествената поза на гордостта не е бивала въ такова съчетание съ обекта, отъ който е предизвикано, както тука. Младиятъ момъкъ имаше защо да се гордѣе съ красотата на своето родно село. И ние не знаехме, на кого по-напредъ да се любу-

ваме: на него ли, на водопада ли или на вира. Водата се спущаше отъ двайсетина метра направо, безъ да бжде възпиранъ отъ прагове, и потъване при подножието на скалата съ очевидното желание да потъне дълбоко въ земята. Но малкитъ мехурчета на около издаваха нейното връщане назадъ и тя обединена, подлизваше въ нея пѣна подъ политъ край изхода на вира, за да потегли изтощена и разнебитена пжтя си къмъ неизвестното. А самия вирь — кжсь отъ сичьото небе надъ него — потрепватъ въ хладни трѣпки отъ ударитъ които се сипѣха отгоре му, прашаше наоколо отмерени кржгове и сѣкашъ изравняше и безъ туй правилната окржжностъ на планинската прегрждка.

Погледътъ запремѣтва вѣтъка на удивлението

Улица въ Котелъ, неизгорѣлата частъ

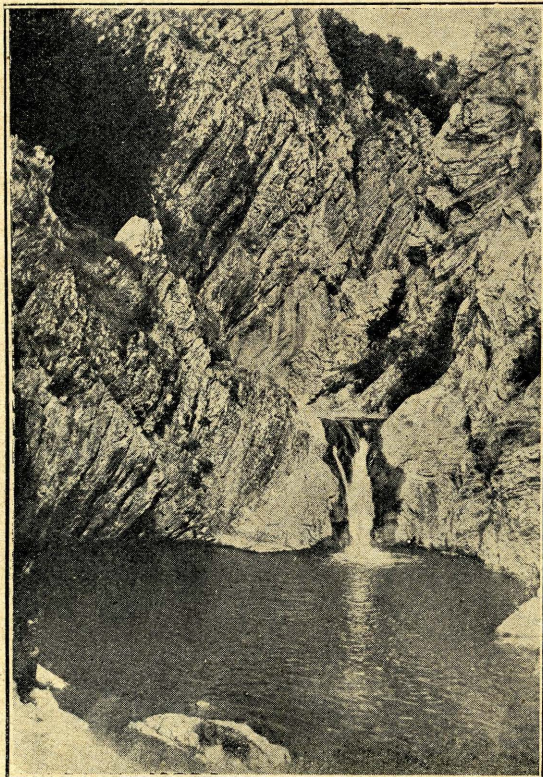
Фот. Дрончиловъ

отъ върха на пада до кристалното езеро. Въ единъ мигъ подкриленото въображение измѣнява контуритъ на действителността и предъ него се ражда нова картина. То сега вижда китната глава на приказна красавица, разплела сребърна коса и наклонила глава надъ вълшебно огледало, дръжката на което държеше нѣкаква невидима ржка далечъ задъ насъ. И ухото долавяше трепетното и все пакъ самоуверено питане: „Огледалце, кажи ми, има ли по-красивъ отъ мене?“ А огледалцето отговаря чрезъ унеса на нашитъ думи: „нѣма“.

Колко дълго седѣхъ така въ съзерцание, не помня. Помня само, че захласа ми го наруши нашиятъ младъ водачъ, който почна да ни излага своитъ физико-географски познания за вира. Отъ него научаваме, че вирьтъ е дълбокъ много, много . . . повече отъ сто метра. Ние вѣрваме и не вѣрваме. Само Бизонътъ се досеща, смѣква отъ околната шума единъ дългъ лѣсковъ прѣтъ и започва да мѣри отъ голѣмия подмолъ, който заграждаше пжтя на водата, нейната дълбочина.

— Колко? — питаме почти въ единъ гласъ всички, за да чуемъ, че съ тоя прѣтъ не ще се достигне дѣното.

Но Бизонѣтъ не се задоволи. Той се обръща на другата страна и мѣри едно отъ тия вирчета, ко-

Синиятъ виръ

Фот. Дрончиловъ

ито красятъ като бисерна огърлица дрѣжката на това снѣно огледало.

— Не стига.

Ние поневоля трѣбаше да приемемъ, че ако не сто, то поне двайсетина метра е дълбокъ „Синиятъ виръ“.

Тая тайнствена дълбочина уби желанието ни да се разхладимъ въ примамливата синевина на вира.

— Ехъ, да бѣхме русалки, — се обаждатъ нѣкой?

— Ба и ние можемъ, извиква гимназистѣтъ, успѣлъ вече да надѣне Адамовиѣтъ си дрехи — и се хвърля тъкмо въ срѣдата, дето трѣбва да е най-дълбоко. Неговата смѣлостъ вдѣхва смѣлостъ и у насъ, учили се нѣкога да плаваме по тинеститѣ гьолюве на Буклуджа-дере. Най-самоувѣренъ, обаче, е Карачивията. Той — кжпалъ се не еднажъ въ Камчията при Злоучени, вѣрваше, че ще стигне до самия падъ, за да се подложи на неговитѣ удари, и заоралъ въ дълбинитѣ, както вече направи нѣколко пѣти гимназистѣтъ, да предизвика нашето удивление.

И, разперилъ ржце, Карачивията се хвърля съ викъ въ водата. Зеръ, трѣбваше всички да видимъ неговия героизмъ. Ние, спрѣли дѣхъ, вторачваме погледъ въ първитѣ му движения, но скоро си отдѣхнахме облекчително. Следъ два-три удара съ краката си и толкова гребвания съ ржце, той се изправя на лѣвия брѣгъ, изпърхва като моржъ, поржсва ни съ множество капки, отваря очи и пита:

— Стигнахъ ли?

Ние, накацали като антични статуи по каманациѣтъ, се превивахме отъ смѣхъ.

Той ни гледа смаяно и недоумѣва.

— Стигна, стигна. . . Отъ тука, до тука. . .

И Бизонѣтъ се навежда да измѣри съ педи разстоянието.

— Вѣтъръ! Азъ съмъ плавалъ въ Камчията.

— Плавалъ си, ама си ловилъ миди. Тя — тая работа — не е за насъ, ами елате, дето ни е мѣстото.

Ние се залавяме за подмолитѣ до изхода на рѣката и зацамбуркваме съ крака.

— Така, така! — вика самодоволно Бизонѣтъ.

Той казва още нѣщо, но гласа му се губи въ шума на водата и въ плѣсъка на нашитѣ крака. Азъ само дочувамъ: „всѣка жаба“ И добавямъ; „да си знае блатото“. . .

Но студената вода скоро ни изкарва на вѣнъ, и ние съ посинѣли устни потегляме за селото. . .

— Е, момчета, всѣки иска да плава на дълбоко, но не всѣки може. . . И Бизонѣтъ започва да ни развива цѣли теории за живота. Карачивията слуша, па се мръщи. Най-сегне не стѣрпя и троснато му крѣсна:

— Е, стига де, все тебе ли ще слушаме!

С. Чилингировъ

ОБСАДАТА НА ЕВЕРЕСТЪ

Следъ нѣколко месечни лутания и изучвания на подстѣпитѣ къмъ върха първата експедиция презъ 1921 год. проникна отъ къмъ североизтокъ, отъ долината *Карта* презъ 6858 м. високия проходъ *Лапка-ла* въ най-горното легло на източния *Ронг-букъ*-ледникъ, дето въ подножието на *Чангъ-це*, 7538 м. високия северенъ съседъ на *Еверестъ*, на

височина около 6400 м. се избра мѣстото на горния основенъ лагерь (III), койго служеше за изходна точка на всички по-сетнешни опити за изкачване на върха. Отъ тамъ още тогава (1921 год.) трима души отъ експедицията, алпиниститѣ *Молри*, *Блокъ* и *Хуилръ* предприеха първия опитъ къмъ върха като изкачиха 7007 м. високия преслапъ *Чангъ-ла*

между Чангъ-це и североизточното рамо на Еверест¹⁾. Поради лошото време и денонощни бури тогава тѣ не можаха да проникнатъ по-нагоре, но целта на първата експедиция бѣ постигната, пжтътъ за върха бѣ намеренъ, първиятъ, главниятъ дѣлъ на това грандиозно предприятие за завладяване върха на земята, бѣ свършенъ съ успѣхъ.

Втората експедиция презъ 1922 год. обходи цѣлия масивъ отъ северъ и отъ селото *Тингри-Цонгъ* (4340 м.) се спусна на югъ край манастира Ронгбукъ къмъ долината Ронгбукъ, дето до самия край на ледника, на 4876 м. височина настана своя главенъ основенъ лагеръ, крайната точка, до която сж могли да бждатъ използвани животнитѣ. Отъ тамъ експедицията изкачва по цѣлото му продължение източния Ронгбукъ-ледникъ, по източния брѣгъ на който урежда междиннитѣ лагеръ I (5362 м.) и лагеръ II (5888), а въ най-горното му легло, въ подножието на Чангъ-це построява горния основенъ лагеръ III (6400 м.). Отъ тукъ по пжтя на първата експедиция презъ преслапа Чангъ ла, дето на височина около 7000 м. се урежда главенъ подстѣпенъ лагеръ IV, и по-нататкъ по широкия северозападенъ хребетъ на масива бѣха направени два опита за изкачването на върха. На 21 май *Молри*, *Нортонъ* и *Съмървелъ* следъ като ношуватъ на палатки на около 7600 м. достигатъ по направление къмъ главния гребенъ една височина отъ 8225 м. безъ помощта на сгжстенъ въздухъ. При втория опитъ *Финчъ* и *Дж. Брюсъ* прекриватъ две нощи на височина 7772 м. (първата при грозна буря) и на 27 май достигатъ една височина отъ 8301 м. Тѣ носили тоя пжтъ съ себе си кислородни апарати, които имъ помогнали твърде много както презъ бурната нощъ, така и по време на изкачването, което тѣ сж предприели гладни, безъ закуска, следъ две безсънни нощи.

Трети единъ опитъ, предприетъ отъ сжщата експедиция, свърши както е известно²⁾, още по пжтя за Чангъ-ла (между лагеръ III и IV) съ една катастрофа вследствие откъсването на една прѣспа. по която се движеше групата, и коштува живота на седмина носачи.

¹⁾ Главниятъ гребенъ, който слиза отъ върха къмъ североизтокъ, се разклонява на височина 8348 м., като пуска единъ клонъ на северъ-северозападъ къмъ Чангъ-ла и другъ на изтокъ, който следъ малко възвива на североизтокъ къмъ Лапка-ла.

²⁾ Подробности по работата на първитѣ две експедиции вж. въ *Български Туристъ*, год. XV, 1922/23. стр. 138.

Следъ една пауза отъ две години тая пролѣтъ замина трета експедиция подъ ръководството на опитния генералъ Брюсъ, сжщия който води и втората. Още не стигнали планината генералътъ се разболѣ отъ малария и бѣ принуденъ да се върне. Неговото мѣсто бѣ заето отъ помощника му полковникъ *Нортонъ* единъ отъ групата на планинаритѣ. Освенъ него въ планинарската група на тази експедиция участваха: *Молри*, д-ръ *Уейкфилдъ*, д-ръ *Съмървелъ*, *Оделъ* и *Жрвайнъ*. последниятъ едва 22-годишенъ. *Оделъ* и *Жрвайнъ* изпълнявали официалната служба на помощници: да подготвятъ излетитѣ, да изпращатъ и посрѣщатъ излетниците и бждатъ готови да имъ услужватъ въ всѣко време.

И тази експедиция урежда горния си основенъ лагеръ (III) на сжщото мѣсто, дето бѣ лагерътъ и

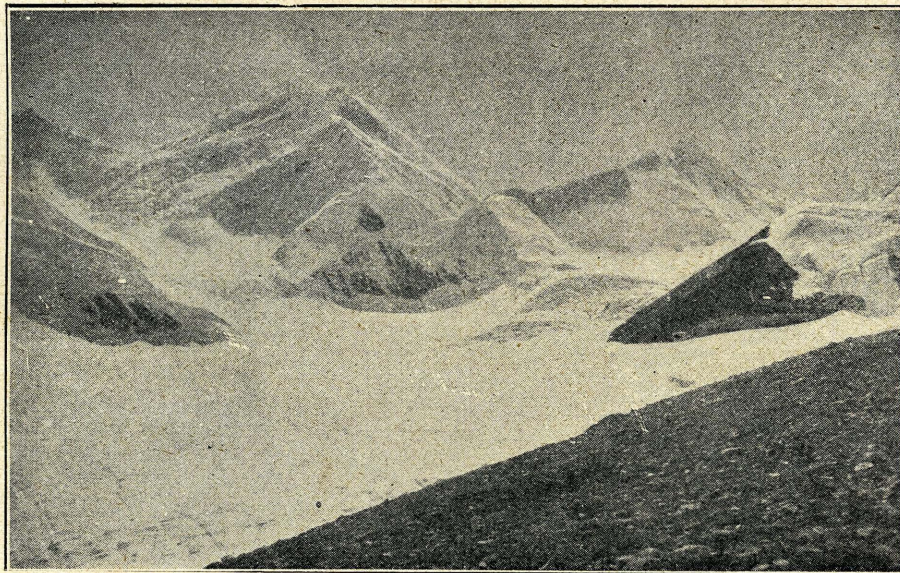

Монтъ Еверестъ. Гледка отъ гледчера Ронгбукъ

на втората експедиция (на 6400 м. въ подножието на Чангъ-це). На преспата Чангъ-ла тя подновява лагеръ IV (около 7000 м.), като главенъ подстѣпенъ лагеръ, който е билъ снабденъ съ достатъчно хранителни продукти и други необходими за едно алпийско предприятие неща и въ който постоянно се намирали носачи. Отъ всички носачи сж били избрани само петнадесетъ като годни за работа и на по-голѣма височина, които нарекли „тигритѣ“. Решено било да се направятъ най-малко два опита безъ помощта на кислороднитѣ апарати, като се използватъ надъ Чангъ-ла (лагеръ IV) още два подстѣпни планински лагера, последния отъ които по възможность къмъ 8400 м. височина.

Времето въ края на май и началото на юни било повече отъ благоприятно. Дни на редъ планината се извишавала чиста и ясна въ синия лазуренъ небосводъ, даже вѣчниятъ облаченъ прѣпорецъ на върха изчезналъ. На 1 юни *Молри* и *Дж. Брюсъ*, придружени отъ деветъ носача, ношуватъ на Чангъ-ла (ла-

геръ IV) и на 2 юни сутринта потеглят при изгледи за най-хубаво време по широкия хребет към рамото (главния гребен) на върха. Но времето на Еверестъ не винаги е такова, каквото изглежда. Скоро ги посреща силен северозападен вятър, най-страшния противник, с който има да се бори планинарът на Еверестъ. Само четирима от осемте носача, които тръгнали с тях, успели да стигнат до мястото, дето Молри и Брюсъ построили първия подстъпен лагер V на височина 7711 м. Това били две палатки, снабдени с нужните легла, храна и прибори за приготвяне на вечеря. На около 60 м. по-ниско ясно се виждали палатките, построени от Нортонъ и Молри през 1922 год. На другия ден нито един от носачите не могъл — или неискал — да продължи по-на-

Монтъ Еверестъ при снежна буря

татък и отнесе по-високо нужните за третия лагер палатки, легла, храна и др. работи и с това се осуетява още в самото начало първият опит за достигане на върха без помощта на сгъстен въздух. Молри и Брюсъ се връщат в лагер IV на Чанг-ла, отдето в това време потеглят Нортонъ и Съмървелъ с други носачи. След като نوشуват в пригответия вече лагер V последните успяват благодарение издръжливостта на новите носачи да построят на другия ден лагер VI на височина 8143 м. Ето какъ самъ Съмървелъ описва в доклада си тоя втори опит на тазгодишната експедиция за изкачването на върха:

„След като си похапнахме добре — екстракт от месо, кафе и бисквити — ние прекарахме една хубава нощ в пригветените от Молри и Брюсъ палатки, като най-малко половината от времето спяхме, без да ни попречат за това височината или трудното дишане. Последва още един разкошен слънчев ден. Ние бяхме възхитени, когато

разбрахме, че трима от носачите искаха да носят багажа ни по-нататък. Особена похвала заслужава единият от тях, който си бѣ наранил предния денъ сериозно колѣното о единъ камъкъ. Дребниятъ чакълъ отъ вчера ставаше по-редъкъ, колкото по-високо се качвахме. Енергията и настроението страдаха твърде много при уморителното катерене надъ 7850 до 8100 м. по хлъзгавите и покрити съ дребни камъни плочи, които правѣха движението несигурно.

„Ние намирахме изгледа отъ горе извънредно привлекателенъ, не само заради неговото величие, но и като извинение за по-често спиране. И действително все по-често ставаше нужда да се поспираме, понеже това ни позволяваше да се надишаме споредъ нуждите на тѣлото. На една височина отъ 8143 м. трѣбаше най-сетне да спремъ и да разпнемъ палатката си въ едно малко гнѣздо въ скалите на гребена. Мястото далечъ не бѣ идеално, но изглеждаше най-удобното наоколо, па и на Еверестъ човѣкъ трѣба да се задоволява съ това, което му се предложи. Трѣбаше доста да го изравняваме, но вѣтрътъ бѣ кротъкъ и ние скоро имавме това, което желяхме: палатката бѣ горе-долу обитаема. Тримата носачи се върнаха бодри въ лагеръ IV, а ние се прибрахме въ малката палатка и си пригответим силно кафе и малко супа. Но височината ни развали апетита: едва можахме да преглътнемъ хапки твърда храна. Следъ това напълнихме термосите са съ кафе, за да не

се бавимъ сутринта да го варимъ, и се пригветихме за спане. Ние бѣхме изненадани, че, макаръ и малко, все пакъ можахме да поспимъ. На сутринта ние си бѣхме добре отпочинали, необезпокоявани нито отъ трудно дишане, нито отъ други нѣкои неудобства на височината.

„На разсъмване станахме, изпълнени съ сладки надежди, но скоро изпитахме едно разочорование: термосите бѣха изхвърлили презъ нощта запушалките си и трѣбаше да изгубимъ цѣль честъ време да топимъ снѣгъ, за да си набавимъ доснатъчно течностъ. Спомнихме си двамата, че въ 1922 год. на такава височина жаждата изтощаваше повече отъ всичко друго силите и тѣлото, и решихме да тръгнемъ за върха, само следъ като поемемъ достатъчно течностъ. Най-сетне въ 6 часа и 45 минути ние потеглихме, като скоро свихме на дѣсно презъ една широка скалиста стрѣмнина къмъ върха, защото тамъ изглеждаше че ще се върви най-леко. Освенъ това тамъ блѣстѣше едно огряно отъ слънцето петно. Нашата

страна по гребена бѣ въ сѣнка и много студена, и ние си представлявахме изкачването на слънце по-приятно. Най-сетне ние стигнахме задъхани и запъхтани, често подхлъзвайки се надолу по сипея и спирайки се за минута-две да си поотдъхнемъ, и се стоплимъ на слънцето. Прекосихме едно снѣжно поле, по което Нортонъ пѣргаво копѣ стѣпки, и стигнахме оня широкъ жълтъ скалистъ поясъ, който се вижда отъ далечъ и е много характеренъ за върха. Скалитѣ тукъ сж извѣтряли въ хоризонтални пластове, около три метра и повече широки, и представляватъ лекъ и сигуренъ пѣтъ къмъ главния гребенъ на върха. И ние се катерѣхме по тѣзи пластове стѣпала нагоре, като отъ време на време се изтегляхме тежко дишайки по продължението имъ, за да си отпочиваме, държейки посока сѣ напредъ и въ дѣсно.

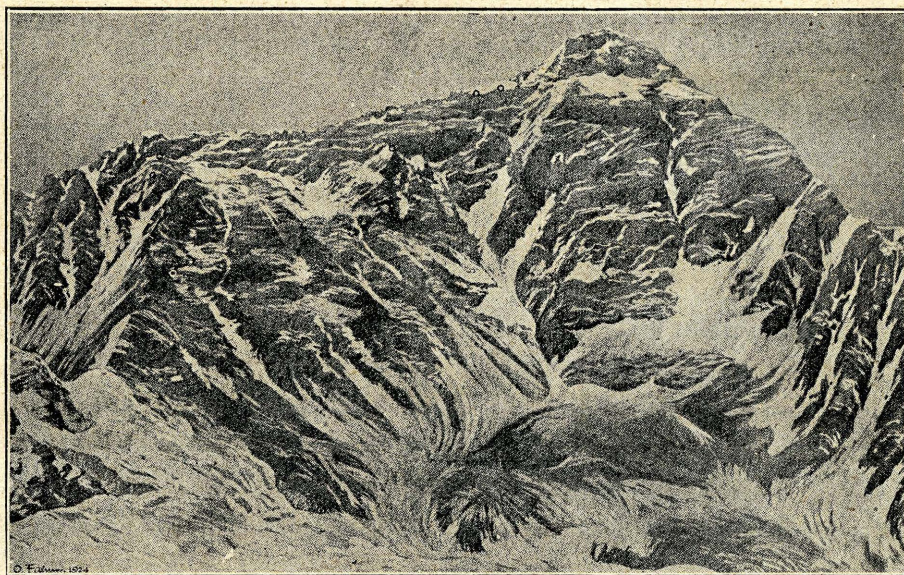
По такъвъ начинъ се надѣвахме да избегнемъ нѣкои не сигурни скали по северо-източния склонъ надъ насъ.

„Височината почна да ни влияе чувствително. На около 8400 м. настѣпи внезапно една промѣна; малко по-долу бѣ приятно да се върви и ние имохме нужда отъ три до четири вдишания на крачка, а тукъ бѣха необходими вече седемъ, осемъ и десетъ пълни вдишания и издишания, за да направимъ само една крачка напредъ. Даже при такова бавно напредване ние трѣбаше, да почиваме по една минута на всѣки 25 до 30 крачки. Ние бѣхме на границата на нашата издръжливостъ. На височина около 8550 м. заявихъ на Нортонъ, че само бихъ пречилъ на старанията му да достигне върха, ако вървя понататъкъ, тъй като едно силно възпаление на гърлото ми отекаваше още повече борбата. Предложихъ му, ако може, да изкачи самъ върха, и се намѣстихъ на едно слънчево стѣпало да го наблюдавамъ. Но и Нортонъ бѣ къмъ края на силитѣ си. Азъ следѣхъ отъ мѣстото си, какъ той бавно се изкачваше на горе. Но колко бавно! Следъ единъ часъ той бѣ се изкачилъ едва на 25 метра по-високо отъ менъ. Той разбра, че щасливиятъ изходъ на борбата е невъзможенъ и се върна. Неохотно признахмемъ, че играта бѣ изгубена. Двама изтощени туристи като насъ биха употребили още много часове, за да стигнатъ на върха, а сега часътъ бѣ вече два и половина.

„Съ натежали отъ болка сърца, които биеха повече отъ 180 пѣти въ минута, ние потеглихме назадъ пакъ така бавно — защото даже и слизането на такива височини е трудно и задъхва. Трѣбваше

често да почиваме, за да си поотдъхнемъ и възобновимъ сили. Изгледътъ отъ горе въ своя ширъ и великолепиe не може да се опише съ думи. Два отъ най-високитѣ върхове въ свѣта стѣрчиха на около 300 метра подъ насъ. Около тѣхъ се редѣха цѣло море отъ хубави върхове, сѣ великани срѣдъ планинитѣ, и изглеждаха като джуджета въ краката ни. Раскошниятъ куполъ на *Пумори*, единъ отъ най-хубавитѣ сателити на Еверестъ, едва изпъкваше въ безкрайната редица върхове, а задъ равнината *Памиръ* на около 300 и повече километра разстояние се мержелѣеше една планинска верига. Човѣкъ се чувствува издигнатъ надъ всичко земно и като Богъ гледа на свѣта“ . . .

Едва къмъ деветъ часа и половина, по тъмно,

Чомо Лънгма или Монтъ Еверестъ, 8840 м.

Първо О: 8143 м най-високъ лагеръ 1924 год. (Norton и Somervell). Второ О: 8225 м., Mallory, Norton, Somervell на 22 май 1922 безъ кислородни апарати. — Трето О: 8301 м., Finch и Bruce на 27 май 1922, съ кислородни апарати. — Четвърто О: 8573 м., Norton и Somervell на 4 юни, безъ апарати. — Пето О: 8604 м., Mallory и Irvine на 8 юни 1924, съ кислородни апарати.

Нортонъ и Съмървалъ стигатъ въ лагера на Чангъ-ла, посрещнати отъ другаритѣ си. И двамата били неспособни повече за планинарски дѣла. Нортонъ ослепялъ за цѣли 60 дена отъ силната свѣтлина презъ деня, който е билъ идеално хубавъ за едно алпийско изкачване. Резултатъ: разстоянието отъ последния лагеръ (8143 м.) до най-високата достигната отъ тѣхъ точка (8573 м.), което дава една разлика въ височината отъ 430 м., е било изминато за 7 часа и 45 минути, или срѣдно по 56 м. височина въ часъ. А на слизане средната преодоляна въ часъ височина е около 225 м.

Третиятъ и последенъ опитъ тази година бѣ предприетъ отъ *Молри* и *Хрвайнъ*. На 8 юни тѣ потеглятъ отъ лагеръ VI (8143 м.) вѣроятно по сжщия пѣтъ, като взиматъ съ себе си и апарати съ кислородъ, и успѣватъ да се изкачатъ още по-високо отъ своитѣ предшественици. Тѣ сж били забелязани

отъ Оделъ на височина 8604 м., дето изчезнали въ единъ току-що образувалъ се облакъ — за винаги. Не се знае, дали сж се качили по-високо, дали нѣкоя злополука, или буря, или изтощение и замръзване е причината на смъртта. Последната височина, на която сж били видяни, е въ всѣки случай най-големата достигната до днесъ — 239 м. подъ върха, и доказва, че вѣроятно най-високиятъ връхъ¹⁾ на нашата земя може да се достигне пеша и че височината му сама за себе още не е пречка за това.

Геологътъ Оделъ съобщава, че на 7 юни той се изкачилъ до лагеръ V, дето ношувалъ, и на 8 тръгналъ нагоре къмъ лагеръ VI, съ цѣлъ да направи нѣкои геологични наблюдения. Рано сутринята времето било хубаво и не по-студено отъ обикновено. По-късно се образували облачни парцали и излѣзълъ лекъ вѣтъръ. Тукъ-таме порѣсилъ снѣгъ, но по-високо небето е било вѣроятно чисто. Тѣкмо когато въ 12 часа и 50 минути той намира за свое удоволствие първитъ фосили на планината, небето се изяснило съвсемъ. Цѣлото североизточно рамо на Еверестъ и самиятъ връхъ сияли на слънцето. И Оделъ забелязалъ на малка, заснѣжена частъ отъ гребена подъ едно ясно очертано скалисто стѣпало близу до основата на най-горната пирамида на върха една малка черна точка, която се откроявала на небето, и една втора, която се изкачвала по снѣга, за да догони първата на гребена. Първата приближила голѣмото скалисто стѣпало и го изкатерила съ бръзъ ходъ, а подиръ нея и втората направила същото. Следъ това дошли нови облаци и закрили всичко.

Това мѣсто, 8604 м., двамата планинари стигнали много по-късно, отколкото било предвидено въ плана имъ. Може би тѣ не сж могли да тръгнатъ порано отъ лагеръ VI. Голѣмиятъ студъ тукъ пречи, види се, да се тръгне много рано, както обикновено въ Алпитъ, когато се правятъ голѣми изкачвания. А може би сж се натъкнали и на по-голѣми трудности, отколкото Нортонъ и Съмървелъ преди четири дена. Отъ мѣстото, на което сж били видени за последенъ пѣтъ, тѣ сж могли да стигнатъ на върха най-късно къмъ часа 4 следъ обѣдъ, при предположение че и на връшната пирамида не ще се срещнатъ по голѣми трудности, което било малко вѣроятно, ако се сжди по наблюденията съ телоскопа. Оделъ предполага, че или се е подхлѣзналъ нѣкой отъ двамата, или, което е по-вѣроятно, тѣ следъ (или безъ) изкачването на върха не сж могли на време да стигнатъ обратно въ лагеръ VI и, и спрѣли нейде да починатъ сж заспали смъртенъ сънъ. Никой човѣкъ не би могълъ да прекара една, а камо ли две нощи на такава височина и при ония условия вънъ отъ палатка и спална торба, безъ да загине.

Когато Оделъ малко следъ часа единъ стигналъ самъ въ лагеръ VI, избухнала силна буря. Оделъ оставилъ храната, която носелъ, въ палатката и

¹⁾ Напоследѣкъ е откритъ отъ самитъ експедиции къмъ Еверестъ единъ сериозенъ неговъ съперникъ въ Централния Тибетъ, на около 300—350 клм. отъ него, за който споменава и английскиятъ пътешественикъ Перейра.

слѣдъ нѣкое време се изкачилъ по-високо, безъ обаче да види или чуе нѣщо отъ загубенитѣ. Впрочемъ тѣ не сж и могли да бждатъ толкова ниско. Той се надѣвалъ, че тѣ сж надъ бурята на слънце. Следъ два часа тя минала и планината засияла пакъ на слънцето. Но отъ двамината планинари не се виждало нищо, и Оделъ се върналъ назадъ въ лагеръ IV.

На следния день неуморимиятъ и пѣргавъ планинаръ се отправя наново къмъ лагеръ V, дето прекарва една много студена нощъ и на другия день отива до лагеръ VI, натоваренъ съ единъ цилиндъръ кислородъ и храна. Отъ лагеръ VI се изкачилъ още по-нагоре, къмъ върха. Всичко било тихо и мъртво както по-рано. На виковетъ му не отговорилъ никой. По-нататъшни опити за издирване на загубенитѣ биха могли да иматъ за целъ вече само намирането на труповѣтъ имъ и установяване истината върху тѣхната сждба. Поради несигурността на времето обаче отговорниятъ ръководителъ на експедицията Нортонъ не е позволилъ да се отива далечъ отъ най-високия лагеръ VI, за да не се даватъ повече жертви, и експедицията потегля скоро следъ това назадъ.

Макаръ не изпълнила надеждитъ и очакванията на оптимиститъ и тази експедиция даде своитѣ значителни резултати. Почти всички празноти въ познанието на условията за изкачването на върха, останали незапълнени отъ предишнитѣ опити, бидоха попълнени и картината на предсловията за успѣха на изкачването завършена. Тази експедиция потвърди, че носачи могатъ да отнесатъ багажъ до 8300 м. височина, че следователно последниятъ лагеръ ще може да се уреди най-малко съ 170 м. по-високо отъ сегашния (лагеръ VI на 8143 м.). Тя доказа главно още, че нѣма нищо, което да пречи на планинаритъ да спятъ и си отпочинатъ добре на такава височина. Въобще границата на приспособяемостта и издрѣжливостта на човѣка даже и безъ помощта на изкуствени средства биде отиѣстена въ досега невѣобразяеми височини. Четирма души ношуваха тая година съ пълно отпочиване и даже сънъ на височина 8143 м., петнадесетъ думи между които половината туземни носачи, спаха на 7711 м., а Оделъ прекара цѣли десетъ дена на своя постъ на Чангъ-ла, 7000 м., презъ което време е слизалъ три пѣти до лагеръ III (6400 м.) и се е изкачвалъ два пѣти надъ 8200 м., като и двата пѣти е ношувалъ въ лагеръ V (7711 м.) — нещо, което въ 1922 г. се считаше за невъзможно. Най-сетне експедицията отъ тази пролѣтъ потвърди, че буритѣ на монсуна почватъ почти редовно къмъ 10 юни и се предшествуватъ обикновено отъ редъ необикновено хубави и спокойни дни — най-хубавото време за изкачването.

На въпроса, ще може ли въобще да се достигне върха, Нортонъ отговаря положително. Той счита, че двата подстѣпни лагера по северозападния хребетъ ще могатъ да се качатъ съ по 80-90 м. по на високо, така че най-високиятъ лагеръ да се издигне съ 170 м. надъ сегашния. Съ това ще останатъ за последния день 600 м. срещу сигурно преодолянитѣ

тази година около 500. За последния денъ, който ще включва и слизането, чийто трудности не бива да се подценяватъ, трѣба да се избератъ напълно отпочинали си и наново снаряжени планинари, които да не сж изморвани отъ по-раншни опити и мощни работи.

Една четвърта английска експедиция налага вече и дългътъ къмъ загиналитъ, къмъ паметътъ на най-предприемчивия и ревностенъ участникъ въ тритъ експедиции — *Молри*. Честътъ на инициаторитъ на тази експедиция изисква да се разбули тайната около сждбата на двамата планинари, да се разбере при-

чината на почиването имъ, да се открие истината върху тѣхния успѣхъ или неуспѣхъ да изкачатъ върха. И тази експедиция е замислена вече за 1926 год. — Споредъ съобщение на нѣкои вестници отбелязали и въ нѣкои планински списания готвели се покрай това и други експедиции. Около 30 швейцарски водачи подъ ръководството на единъ запознатъ съ Хималаитъ швейцарецъ искали да опитатъ още идната 1925 год. да изкачатъ върха на земята. Виѣсто тежкитъ стоманени цилиндри кислородъ тѣ щѣли да си послужатъ съ медицински кислородни инжекции.

Пѣйю.

ДОБРУДЖАНСКИ ПРИЧЕРНОМОРСКИ ЕЗЕРА.

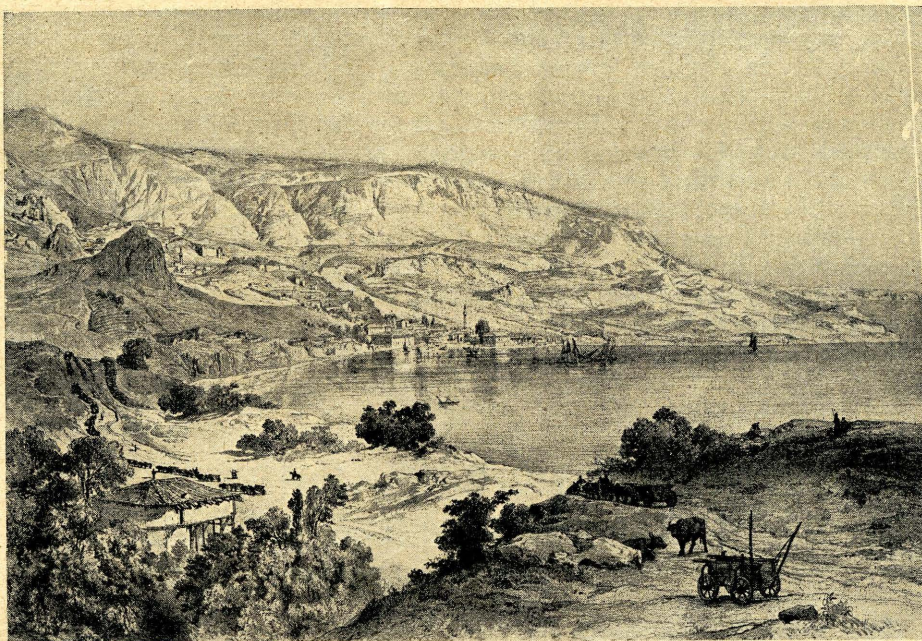
Добруджа е бедна отъ текущи води, но затова пъкъ тя е богата надарена съ стоящи води въ североизточната си покрайнина. Това сж придунавскитъ и причерноморски езера. Последнитъ се ниятъ едно следъ друго по цѣлия брѣгъ на Добруджа, отъ Балчикъ, чакъ до устието на Дунава. Тѣ, въ повечето случай, сж отдѣлени отъ морето съ тѣсна или съ широка пѣсѣчна ивица, която по нѣкога се прорѣзва отъ тѣсенъ протокъ (каналъ), служащъ за съединение между езерото и морето. Водата имъ е различна; солена, полу солена или слѣдка, въ зависимостъ отъ това, въ какво съобщение е езерото съ морето, какъвъ е произхода му и въ какво количество сладка вода получава. Голѣмината и дълбочината имъ е сжщо най-различна. Едно следъ друго, отъ югъ къмъ северъ, тѣ се редуватъ така:

Балчишкото солено езеро, което се съединява съ морето посредствомъ тѣсенъ протокъ и се отличава съ своята голѣма соленостъ, вследствие на което се използва за добиване на морска солъ. Въ него не живеятъ никакви животни, освенъ присжщитъ на много солениитъ застояли води — малкитъ червени рачета (*Branchipus salinis*). Тинята (калтъ) на езерото има голѣми лечебни свойства, затова тамъ е устроена калолечебница.

Малко северно отъ красивия носъ (Калиакра) до селото Кара-Али-Кжшла, се намира второ подобно малко солено езерце. По нататъкъ следватъ две сладки

езера — Шабленското езеро, което лежи на северъ отъ селото Шабла и което достига едвамъ единъ квадратенъ километъръ повърхнината и Сатъмъшкото езеро, което се номира непосредствено до първото, и което има повърхнината 6 пжти по-голѣмо.

Следующитъ езера сжщо сладки сж: Картал-

Балчикъ

ското, което лежи южно отъ селото Дуранъ-Кулакъ и по голѣмина надминава предишнитъ две и Дуранъ-Кулашкото езеро, което е разположено на северъ отъ селото Дуранъ-Кулакъ и което е значително по-малко по голѣмина — около 2 квадратни километра.

Южно отъ Мангалия се простира на вжтре въ сушата продълговатото едноимено на града езеро, което нѣма никакво съобщение съ морето. То е широко отъ 100 метра до 1 километъръ и дълго около

10 километра. Най-голямата му дълбочина е 20 метра. Северно отъ Мангалия сж разположени едно следъ друго две малки езерца — Комаровскитъ, а по на северъ отъ тѣхъ лежи Татлуджанското езеро.

Северно отъ фара Тузла и едноименното село се простира голѣмото Тузленско езеро (Текирь-гьолъ). По голѣмина то надминава всички споменати до сега Добруджански езера. Дълго е 10 километра, а широчината му се мени отъ 200 метра (въ юго-западната си частъ) до 6 километра (въ северо-източната си частъ). Водата на езерото е солена. Тукъ идватъ болни отъ далечни мѣста, специално за калнитъ бани, тъй като тинята на езерото е прочута съ лечебнитъ си свойства, а независимо отъ това, тамъ може да се разполага съ голѣми удобства. Северно отъ Тузленското езеро се намира едно малко езерце Agigea.

Кюстендженското езеро, наречено още Канарско или Суитъ-гьолъ, е разположено успоредно на морето и е отдѣлено отъ него съ много тѣсна, 7 километрова дълга пѣсѣчна ивица. То е дълго 8 километра. Най-голямата му широчина, въ северната му частъ, достига до 5 километра; въ южната си частъ то се стѣснява много и широчината му достига едвамъ 1 километъръ. Макаръ въ езерото да не се влива никаква рѣка, водата му е все пакъ сладка, благодарение многобройнитъ сладки извори, който се намиратъ въ западниятъ скалистъ брѣгъ на езерото.

Следующето езеро е Ташавлу (Ташаулско), по голѣмина почти сжщо както предидущето, само се различава отъ него по това, че то е разположено съ дългата си ось перпендикулярно къмъ морския брѣгъ и че водата му е солена. То е най дълбокото отъ добруджанскитъ езера: най-голямата му дълбочина е 40 метра. Въ западния край на езерото Ташевлу се влива рѣката Казамчия (Касамча), която е дълга 80 километра и обхваща единъ басейнъ отъ около 600 квадратни километра.

Езерото Гаргалъкъ е разположено срещу носъ Мидия, непосредствено до езерото Ташевлу и сжщо като него съ дългата си ось е перпендикулярно къмъ морския брѣгъ и водата му е солена. То е дълго 5 километра, а широчината му достига отъ 1 до 2 километра.

По на северъ се простира езерото Синое разположено паралелно на очертанията на морския брѣгъ и отдѣлено отъ морето съ ниска пѣсѣчна ивица, която въ южния и северния си край се пресича отъ тѣсни протоци. То има много голѣма повърхнина: дълго е 30 километра, а срѣдната му широчина е 7 километра.

Следующитъ три езера се намиратъ непосредствено на северъ отъ предидущето и заедно съ него се съобщаватъ последователно съ сравнително широки протоци. Тѣ сж: Змеица, Головита и Разимъ. Първото езеро — Змеица — е дълго 12 и широко 4 километра. Второто езеро — Головита — се съобщава съ морето посредствомъ Портицкото гърло на Дунава. Третото езеро — Разимъ — е най-голямото. То е дълго 28 километра и широко 14 километра. Въ северния край на това езеро се издига около 50 метра надъ водитъ му скалистото островче Попина. Въ източната си частъ езерото се съединява съ тѣсенъ каналъ съ малкото езеро Дранова. Последното е дълго 5, а широко 3 километра. Езерата Головита и Разимъ се отдѣлятъ отъ морето съ низка широка пѣсѣчна ивица, по която се ниятъ едно следъ друго редъ малки езерца, почвайки веднага следъ Портицкото гърло на Дунава, каквито сж езерцата Малциано, Перитеска и др.

Нататъкъ, чакъ до Гергевското устие на Дунава, брѣгътъ е низъкъ, пѣсѣченъ и блатливъ, прошаренъ съ многочислени продълговати езерца, разположени успоредно на брѣга, понѣкога въ два или три реда.

Сава Н. Ивановъ

ЗНАЧЕНИЕТО НА АЛПИНИЗЪМА ВЪ КУЛТУРНИЯ ЖИВОТЪ НА ДНЕСНО ВРЕМЕ

отъ А. ДРАЙЕРЪ

Историята на разбулването на Алпитъ е една отъ най-значителнитъ глави въ богатата хроника на откритията въ области, които до сега бѣха останали незасегнати отъ потока на културния животъ. По южнитъ и северни склонове на тѣзи величествени планински вериги, подъ топлото синьо небе на Италия и подъ сивото облачно небе на Германия отъ вѣкове сж цѣвтѣли държави и култури. Отдѣлни семенца отъ тѣзи култури сж прониквали и въ алпийскитъ долини. Ядката обаче на тѣзи високи планини, обвити като въ панцеръ съ ледове, винаги е изглеждала непобедима, изглеждала е винаги като непроходимъ величественъ валъ. Само отъ време на

време сж се оживявали алпийскитъ пѣтища когато презъ тѣхъ сж минавали войнствени народи, благочестиви поклонници или жѣдни за богатства търговци, които поставяли кръстъ, ако сж били щастливи да избегнатъ неприветливитъ пѣтеки на планинскитъ стени. Отдѣлни алпийски области даже (като Монбланския масивъ, Бернскитъ Алпи и др.) сж изглеждали винаги на затворени свѣтове, които сж изпълвали тъмното суевѣрие на срѣдновѣковието съ демони и привидения.

Обяснимия ужасъ на детинско-наивнитъ души предъ всичката тая страность и тайнственость е стоялъ като черенъ облакъ надъ тѣзи области, до

като не се явиха свободни отъ предразсъдъци хора, които крачка по крачка разкъсаха съ смела ръка воала на недостъпното. И ето сега къмъ упорититъ планински колоси се стремятъ хиляди приятели на природата като на поклонение, тамъ дето нѣкога страхътъ странеше като предъ глава не медуза. Алпинизма, тази радостъ, това влечение къмъ природата, къмъ планината се явява въ най-разнообразни форми като типична проява въ културния животъ на настоящето.

Алпинизмътъ! Кой може ясно и правилно да обясни тая дума, кой може да отгатне задоволително въпроса: въ какво именно се състои алпинизма, какво е неговото вътрешно естество? Дали това е ненаситната жажда за знания, която кара ученитъ въ самотнитъ ледени пустини на високитъ планини да откриватъ природнитъ тайни на този новъ свѣтъ? Известниятъ естевеникъ Освалдъ Херъ признава, че той не цени като най-висша печалба научната плячка отъ своитъ пжгувания, нито това, което е събралъ и натѣпкалъ въ кутията, но той цени най-вече впечатленията, които сж оставили върху неговата душа дивно хубавитъ високи региони, които сж го отнели далечъ и високо надъ всичко земно, въ единъ другъ духовенъ и по-висшъ свѣтъ.

Е ли алпинизма едно последствие отъ безкрайния копнеж на човѣка да излѣзе отъ тежката, угнетяваща атмосфера на нашата свѣрхъ култура въ единъ чистъ, освежаващъ планински въздухъ? Дали това не е онази пълна съ мъка и болка тжга за изгубената прародина, за изгубената девствена природа?

Е ли това онзи необузданъ стремежъ у нѣкои млади откривачи на върхове, които виждатъ тукъ само едно скеле за изкачване, едно мѣсто за подвизи? Е ли понятието *алпинизмъ* равнозначуще съ алпийския спортъ? Това е най-важния въпросъ, който често е занимавалъ и възбуждалъ души: е ли алпинизма единъ спортъ?

Отдѣлнитъ туристи, самотницитъ, изобщо почти цѣлото младо поколение подържатъ това безпрекословно; даже и нѣкои високостоящи учени мъже сж на сжщото мнение. Противъ едно разумно използване на спорта, който освобождава цѣлъ редъ скрити и неизползвани качества у човѣка (като сила, смелостъ, самовладение, предприемчивостъ) и който служи като противовесъ срещу празния механизъмъ на нашето всекидневие, противъ него, мисля, би се обявилъ само кжсогледия филистеръ. Всѣки спортъ има своето право на съществуване, докато той не прекрачи една известна линия, която дѣли умереното спортно възпитание и увеличаване на тѣлесната сила отъ безмисления Training за свѣтовни борби, който погребва животъ и здраве.

Може ли алпинизма да се тури действително въ тѣснитъ рамки на единъ спортъ? Никога! Спортния моментъ е само частъ отъ него, ние трѣбва да хвърлимъ само погледъ въ историческото развитие на алпинизма за да се увѣримъ въ това. Алпий-

ския спортъ въ широката смисълъ на думата дохожда сравнително късно. Първитъ алпинисти сж били изключително хора на науката. Това е било навсѣкжде, това е и у насъ. Алпинизма е стоялъ още отъ своето начало въ тѣсна връзка съ науката и това отношение не се е разслабило и до днесъ. Спорта още отъ начало изключаваша научни интереси, даже и когато стоятъ въ неговата областъ. Занимаватъ ли се напр. спортиститъ — гребци съ лимнологски студии? Или, е ли любителя ловець едновременно ботаникъ? Даже привърженицитъ на спортното течение даватъ на алпинизма *едно особено положение*. Който наблюдава алпинизма съ очилата на спортиста, нему отбѣгватъ останалитъ разнообразни преимущества съ които той толкозъ много е богатъ.

Съ спорта алпинизма дѣли подигането на тѣлеснитъ сили и нѣкои духовни способности, които иначе биха изгаснали въ тъмнитъ писалищни стаи. Хигиеничното значение отъ скитанията изъ планинитъ върху цѣлия човѣшки организъмъ е познато и на всѣки несведующъ туристъ. Движанието въ чистия, богатъ съ озонъ въздухъ и блаженното спокойствие въ високитъ планини оживява и укрепва почти всички органи на човѣшкото тѣло, особено най чувствителнитъ — нервитъ, които така често и така тежко се измъчватъ въ суровата борба за самосъществуване. Затова бѣга въ планинитъ уморения, болния, слабия, за да намери наново тамъ загубения си цененъ бисеръ — здравето. Съ нарастването на тѣлеснитъ сили се завърща старата духовна елестичностъ, която наново прави човѣка способенъ и радостенъ. Всичко това дава на ръка алпинизма, туризма. Тукъ вижда човѣкъ стойността на своята личностъ. Въ водовъртежа на неговата професия му липсва за това може би съзнанието или най-малко то е силно угнетено и задушено. Тукъ въ планинитъ то наново пламва, неговата делова сила разте, неговия смелъ полетъ се увеличава, подига се, заспалитъ въ него способности се събуждатъ и му посочватъ пътя въ лабиринта на много мъжнотий и прѣчки.

Може би при възкачването да играе известна роль и честолюбието, но обикновено то не е главния потикъ къмъ високотуристически дѣла. Докато при коннитъ състезания, при нѣкои гимнастически упражнения щастливия победителъ се обгърща отъ френетическия възторгъ на хилядна тѣлпа, тамъ горе въ висинитъ сж може би само нѣколцина другари или нѣкой водачъ свидетели на неговия гордъ триумфъ и при все това въ неговитъ гърди царува такава величествена радостъ, каквато никой другъ даже не би могълъ да си представи. Тамъ той е оставенъ почти на своята собствена сила и не се страхува, че нѣкой може да му отнеме палмата на победата, тукъ той се бори съ единъ страшенъ, всеиленъ противникъ, съ дивитъ демони на природата и никоя победа на спортното поле не се изкупва така скжпо.

Опасността тукъ е сто пжти по-голяма и въ хиляди образи дебне безстрашния туристъ. Една грѣшна стѣпка, едно подхлъзване, една откъснала

се отъ горе скала, една лавина изкопватъ често него-вия раненъ гробъ. Обаче тази именно нарочна игра съ опасността и съ живота е за него едно опива-юще удоволствие. Гвидо Ламеръ мисли: „Да бждешъ отхвърленъ като ударенъ съ гърмъ въ пълната мла-денческа сила всрѣдъ горещата борба на човѣка съ суравата природа, трѣбва да иглежда за нѣкого съв-семъ не ужасно, но по скоро нѣщо домонско привле-кателно.“

Тази страстна привързаностъ къмъ опасноститѣ на планинитѣ обясняватъ нѣкои съ остатѣци отъ авантюристичното чувство на нашитѣ прадеди, онова чувство, което е карало викингитѣ съ неопреодо-лима сила да преброяватъ моретата, а рицаритѣ да хвърля въ борба за обетованата земя. Максъ Хаус-хоферъ обяснява това съ *инстинкта*, който е под-тиква въ човѣка още отъ деньтъ на появяването му за господаръ на свѣта. Хайнрихъ Щаиницеръ, който анализира въ една студия психичнитѣ прояви въ душата на алпиниста, дожда до заключение, че той използва планината като цененъ мащабъ за сво-ята смелостъ, предприемчивостъ, издържливостъ, ре-шителностъ.

Алпинизма става за нѣкои по-нови туристи една безпощадна борба на животъ съ единъ стра-шенъ противникъ. Отъ тукъ иде и победното опи-яние, отъ това и онзи планински екитезъ следъ щасливо свършена борба. Гордо държи победителя своя кракъ върху плещитѣ на преодолената планина и неговия гласъ се носи радостно далечъ въ утрин-ната зоря: мой е свѣта!

Едно царско самодоволство трѣбва да е преми-нало презъ Херманъ фонъ Бартъ, ако той описва своитѣ чувства отъ високитѣ скали съ думитѣ: „Азъ поставихъ моя тронъ между небето и земята и отъ тамъ съзерцавахъ широкия свѣтъ“.

И тази самоувереностъ върху своитѣ изпитани сили понѣкога се издига до горчива подигравка срещу безсилния противникъ. Така Теодоръ фонъ Вундъ, известенъ алпинистъ и писателъ вика къмъ планинитѣ: „Тукъ съмъ, какво може да ми направите вие, нео-буздани великани, тукъ зове моята сила и победа върху вазъ.“

Вилхелмъ Паулке, сжщо известенъ алпинистъ въ настоящето отговаря на въпроса дали планин-ското изкачване е единъ спортъ, по следния начинъ; „Богътъ на туриста има две лица: едното лице гледа остро, смело, търси съ погледа си стрѣмни, тѣсни, надвесени скали, замаяващи пропасти, блѣстящи ле-дени полета, то търси опасността и борбата като самоцѣль, (спортната страна). Второто лице гледа ясно и спокойно, прояснено. Неговитѣ очи се опи-ватъ отъ красотата на планинския свѣтъ; тѣ се рад-ватъ на благороднитѣ и чудни форми (етически мо-ментъ).

Отъ това обаяние на планинския свѣтъ немогатъ да избѣгнатъ и повечето спортисти — алпинисти. Страшното и нежното на природата въ високитѣ пла-нини звучи дълбоко въ душитѣ на онѣзи, които мо-

гатъ да разбератъ всѣко тихо повѣхване. Всичката тази безгранична тайнственостъ тамъ горе буди нови тонове, нови загадки въ насъ, за които по-рано и не сме помислювали. Природата проявява нашето сж-ществуване въ блѣстящи символи.

Жителтъ на равнината и срѣдно хълмистата мѣстностъ не може отъ начало да възприеме възви-шеното величие на високата планина, която го сму-щава, вдъхва му страхъ. Гьоте признава, че Швей-цария му направила отъ начало такова голѣмо впе-чатление, че той билъ отъ това обеспокоенъ. Едва следъ нѣколкократно посещение тамъ той могълъ спокойно да обхване планината.

Едно чувство на страхлива почитъ, тайно ужа-сяване, както го чувствува единъ обикновенъ поданикъ при ненадейното срещане съ своя царъ, обхваща сърцето на всѣки новакъ, когато внезапно се издигне предъ него нѣкой отъ планинскитѣ царе. — „Единъ видъ приятно потърпване“, го нарича английския поетъ Адисонъ. Сосюръ пъкъ нарича това „чувство, смесено съ ужаси и очудвания.“

Религиознитѣ настроени натури, като Турви-зеръ, излетникъ въ духовни одежди, познаватъ тукъ „още по-силно великия майсторъ на свѣта“, а за мнозина алпинисти планинитѣ изглеждатъ като мо-стове, които водятъ отъ земята къмъ небето. Други напротивъ напразно се борятъ съ думи да изкажатъ своитѣ чувства. На върха на Анкогелъ казва Рут-неръ: „Взирахъ се отъ тамъ въ далечината, която бѣ прострѣна тукъ къмъ всички посоки, съ чувства, които само биха били осквернени, ако се опишеха съ думи“.

При все това всѣко планинско пжтуване отна-чало до край, съ своитѣ богати промѣни въ сцени-ровката възбужда най-разнообразни чувства въ ду-шата на туриста: кипяще настроение, нежно очак-ване, детинско радостно удивление, радостно изне-надване. А после тѣзи малки спирания и съмнения, смелия рискъ, дивата упористъ и най-сетне гордиятъ триумфъ. Стѣлбата на чувствата при туриста пре-минава цѣло развитие, човѣкътъ расте всѣка крачка и се издига, както се издигаме отъ долината до върха.

И съвсемъ въ хармония съ това се мѣнятъ и пейзажитѣ, които преминаватъ предъ нашитѣ очи. Отъ веселата долина се вѣвлиза презъ хълмиста мѣстностъ, после постепенно нагоре презъ редка гора, докато не стигнемъ пълзящи растения, които едва подържатъ живота си. Настѣпваме следъ това зелени поляни и презъ скалисти гребени; дето само тукъ таме се подава нѣкое цвѣтенце, навлаземе въ ужаснитѣ снѣжни и ледени полета, които водятъ бавно къмъ висинитѣ. А тамъ горе око̀то на смелия планинецъ се опива отъ море отъ върхове, отъ единъ особенъ ненагледенъ свѣтъ.

И самия планински свѣтъ не носи винаги единъ и сжщъ образъ; често той блести въ победно вели-кодушие, често свѣти въ нежна окраска, често ни гледа пълно съ желание, често заплашително, а

колко пъти този свят там горе е покритъ съ мъгляви пояси, които кривятъ челата на планинскитѣ особи. Рацелъ характеризира тази постоянна промѣна по много духовитѣ начинъ съ думитѣ: „Планинитѣ сж като грамадни инструменти, на които свирятъ на различенъ тонъ въздухъ, слънце, луна и облаци“.

И може ли да съществуватъ между туриститѣ на ново време хора, които да преминаватъ презъ тѣзи чудеса на природата съ затворени очи и чиято душа да бжде изпълнена само съ мисълта за катерене? За такива хора естествено е по-добре ако опитатъ своитѣ акробатски изкуства по черковнитѣ камбанарии на своята родина; тамъ тѣ биха могли да иматъ това удоволствие много по-лесно и по-ефтино.

Истинскиятъ туристъ се изкачва въ високитѣ планини съ едно разбиране на природата и нейнитѣ прояви. Чрезъ постоянно съприкосновение съ нея се разширява неговия идеенъ кръгъ, а който пъкъ има и познания по естествентѣ науки, всѣко пътуване изъ планинитѣ ще бжде източникъ на все-странни знания.

Отъ немски: В.

* * *

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Тържеството по случай 25 годишния юбилей на Б. Т. Д. и освещаването на хижа Алеко въ Витоша.

ПРОТОКОЛЪ

За тържественото събрание на Българското туристическо дружество на 2 августъ 1924 год. въ София по случай 25 годишния му юбилей.

Събранието се откѣ въ 5 часа отъ председателя на Централното Настоятелство Ил. Антоновъ въ присѣдствителство на членове: П. Христовъ, Стр. Славчевъ, Ив. Велковъ, Д. Съселовъ, Ан. Гиневъ и В. Христовъ, представителитѣ на клоноветѣ отъ Ямболъ, Харманли, Хасково, Стара-Загора, Казанлъкъ, Долна баня, Самоковъ, Дупница, Кюстендилъ, Плевенъ, Враца, Търново, Шуменъ, Преславъ, Варна, Разградъ, Русе, Габрово, Студена, Ловечъ, голѣмъ брой отъ основателитѣ на Б. Т. Д., представители на Н. В. Царя, представителъ на м-ра председателя и м-ра на народната просвѣта, на спортнитѣ организации и други културни институти.

Следъ като председателятъ изтъкна значението на празника за българския туризъмъ, а особено за неговитѣ основатели, които сж посветили частъ отъ най-хубавитѣ си години за да бждатъ полезни на обществото, той имъ поблагдари отъ името на всички туристи като пожела, този голѣмъ празникъ, плодъ на тѣхната благородна инициатива да имъ бжде морална награда. За да имъ се изкаже още по-добре благодарността на българскитѣ туристи председателятъ на Б. Т. Д. покани членоветѣ на първото настоятелство, които присѣдствуваха на събранието, да заематъ мѣсто между сегашнитѣ членове на Ц. Н., следъ което се прочете следния отчетъ за 25 годишната дейностъ на дружеството.

Почитаемо събрание!

Стремежътъ на човѣка къмъ изследване и опознаване на природата, който възраждането донесе съ себе си, доведе до разбиране и оценяване на красотата въ нея и на всичко това, което тя е и може да бжде за хората. Постепенно започва да се схваща стойността и значени-

ето на пътуването въ свободната природа, на излетитѣ въ планинитѣ; започва да се поражда и развива желанието и нуждата отъ общение, единение съ природата. Разбира се въ началото това сж само единични хора които самата имъ работа ги доважда по-често въ общение съ природата и които неволно идватъ въ положението да изпитатъ и почувствуватъ неговото благотворно действие. Но именно тѣ като по-просвѣтени умове го разбиратъ и оценяватъ и ставатъ неговитѣ първи апостоли, около които постепенно се събиратъ сѣ по-голѣмъ брой последователи.

Така постепенно се заражда и разпространява неволень, несъзнателень, а впоследствие и напълно съзнателень туризъмъ въ културна Европа. А съ увеличението броя на поклонникитѣ на природата и на нейнитѣ неизброими красоти се появява и нуждата отъ координиране и организиране на тѣхната дейностъ за по-леко и по-ефективно изпълнение на излетитѣ, която нужда доведе до създаване на специални туристически дружества. Така и у насъ Поклонението на монастиритѣ, които почти винаги сж седалища въ отдалечени и красиви мѣста изъ роднитѣ планини, нуждата отъ физическото закрепване, посещаването на лековити извори-бани, а следъ освободението и необходимостта отъ изучаване на родната земя и пр., всичко това е водило води и днесъ маса свѣтъ къмъ волень и неволень туризъмъ и къмъ общение съ природата.

Народниятъ поетъ Иванъ Вазовъ, самъ обиколилъ всички рѣки и кѣтове, възпѣва и описва пленителнитѣ красоти на нашата природа и съ своитѣ творения допринесе не малко за събуждане на туристическото съзнание у българина. Като първи съзнателень и деенъ ръководителъ въ полето на родния туризъмъ, обаче, изпѣква АЛЕКО. Неговата любовъ къмъ ближния, къмъ човѣчеството не му позволява да се задоволи само съ своята лична наслада, която изпитва при броденето въ недрата на девствената природа. Той е нетърпеливъ, гори цѣлъ отъ желание да изведе тукъ всички отъ прашнитѣ канцеларии и задимени кафенета, да дѣли съ тѣхъ възхищението си отъ чудесата и красотитѣ на майката-земя. А любовта му къмъ България го води постепенно изъ всички крайнини на родината, прелеститѣ на която той иска да открие на непознаващитѣ я синове.

Още при първия си многодневень излетъ презъ юлий 1884 год., когато за пръвъ пътъ се качва на Черния връхъ, на пътъ за Кокалянския манастиръ, той, възхитенъ отъ виденото, решава и основава единъ кръжокъ отъ поклонници на природата и го наименува „Урвичъ клубъ“. И въ продължение на седемъ години той води своитѣ приятели на 11 май на Урвичкия манастиръ, нѣщо като традиционень излетъ, до като на седмата годяна на сжщата дата заминава на Радилото.

Но излетитѣ до Черния връхъ се повтарятъ ежегодно, расте и броя на любителитѣ на природата, значението на излетитѣ се оценява все повече и повече. Всичко това окуражава още повече патрона на нашия туризъмъ и той, схващайки ползата отъ една туристическа организация въ по-широкъ мащабъ, чрезъ която мисли, че ще може да се допринесе за културното издигане на България и закрепване на националното чувство на българина, решава да онови такава организация. И незакъснява неговата покана до софиянци да отидатъ на Черния връхъ на 27 августъ 1895 г. и тамъ да основатъ туристическо дружество. Тамъ иска той да се основе дружеството, защото, споредъ него, не е достоенъ да бжде членъ на това дружество онзи, който не може да се изкачи поне на Черния връхъ. Той успѣва да основе дружеството, на което покойния Иванъ Вазовъ става председателъ, а самъ Алеко — секретаръ. Но, уви! Както много културни начинания у насъ сж пропадали, така и дружеството на Алеко не е имало по-добра участъ. Настъпва есенята, а следъ нея и зимата, Туристическата дейностъ отслабва, замира. Замира и Българското туристическо дружество, за да възкрѣсне пакъ следъ четири години.

И действително следъ четири години, на днешния день 1899 год. седемъ души — туристическитѣ седмочисленици — архитектъ Георги Казаровъ, инженеръ Димитъръ

Вълчановъ, инженеръ Анастасъ Мариновъ, химика Василь Топаловъ, сега покойникъ, аптекаритъ Недѣлчо Нѣмски и Янко Малиновъ и конструктора Георги Сяровъ, решаващ да възкресятъ дѣлото на Алеко. Събиратъ тѣ свои близки и познати любители на природата и следъ обмисляне на всички свързани съ основаването на туристичското дружество въпроси, сполучаватъ да турятъ началото на новата туристическа организация, на която даватъ и името на родоначалника на българския туризъмъ — Алеко Константиновъ. Въ първия моментъ още седмината наши ветерани сж успели да събератъ около себе си още 19 души а при приемането на устава — само два месеца следъ това — броя на дружественитѣ членове е нарасналъ на 85, които се смѣтатъ и като основатели на Българското Туристическо Дружество. До края на сжщата година броя на дружественитѣ членове нараства на 153.

Стжпило така здраво новото дружество, неговитѣ ръководители замислюватъ вече да разширятъ своята дейность и изъ другитѣ градове на родната земя. И още въ началото на следната 1900 г. отъ името на дружеството се отправя позивъ до всички любители на българската природа да работятъ за основаването на туристически дружества изъ провинцията. Този позивъ не закъснява да даде своите резултати и ние виждаме, че още на първия дружественъ сборъ на 2 май 1901 г. въ София, сж се явили делегатитѣ освенъ на софийския клонъ, който става централенъ, но и на пловдивския, новозагорския и плѣвенския клонове. съ общо 325 души членове. Презъ лѣтото сжщата година се основаватъ клонове отъ задругата и въ Елена, Хасково, Сливенъ и Бургазъ.

Следната 1902 г. е една отъ най-хубавитѣ години изъ миналия животъ на дружеството. Позивътъ отправенъ преди година отъ софийскитѣ туристи намира отзвукъ въ всички краища на родината и едно по едно се основаватъ редъ туристически дружества въ разни градове и се присъединяватъ къмъ общата задруга — Б. Т. Д. Сжщата година на 15 мартъ излиза и първия брой на дружественото списание „Български туристъ“, който продължава да излиза и до днесъ, а на втория сборъ, състоялъ се въ Търново взиматъ участие 26 клона съ 1100 члена. Това е било неуписуемо тържество за българския туризъмъ.

Но радостта на туристическитѣ деятели при това бързо развитие на организацията не е била дълготрайна. Животътъ на нашата организация носи всичкия отпечатъкъ отъ колебанията на нашия общественъ животъ. Както при всѣко ново начинание въодушевлението не е голѣмо, развиваме повече дейность, а съ течение на времето дейността ни намалява, до като най сетне се установи едно нормално положение, което служи като здрава основа за понататъшна работа, така ние наблюдаваме това колебание и въ развитието на дружественитѣ клонове, които, достигнали само пръ третата година отъ основаването на дружеството до 27 съ 1200 члена, следъ двѣ години намаляватъ на половина и даже на една трета.

Годинитѣ 1904 и 1905 сж критическитѣ години за дружеството. Членоветѣ отпадатъ масово, клоноветѣ заглъхватъ единъ по единъ, даже дружественото списание грози печаленъ край. Но тъкмо изживяването на тази криза показва, че, задругата има здрава основа, върху която отъ тукъ нататкъ започва постепенното и планомерно ѣ изграждение. Наредъ съ здравата излетна дейность, която събира и сплотява членоветѣ, нѣкои клонове, като бургазкия, плѣвенския, орѣховския, еленския, самоковския и търновския проявяватъ други инициативи отъ по-голѣмъ общественъ интересъ, като напр. въ благоустройство, залясяване, издаване пътеводители и др. п. А други се заематъ съ уреждане на туристически спални за учащата се младежъ и замислятъ постепенно и построяването на хижи. и подслони въ планинитѣ за да ги направятъ по-достъпни и гостоприемни. Презъ августъ 1905 год. на единъ грандиозенъ излетъ до Черния връхъ, въ който участвуватъ повече отъ 650 души, софиянци полагатъ основнитѣ камъкъ на своята хижа на Витоша. Липсата на средства, а по-късно и продължителнитѣ войни попречиха да може да се изгради хижата по-рано.

Съ образуването пъкъ на юношескитѣ туристически чети при клоноветѣ дружеството тури началото на юношеския туризъмъ въ България, които отпосле се оформи въ отдѣлна, близка намъ организация — Юношеския туристически сюзъ.

На седмия редовенъ сборъ въ Вратца, състоялъ се на 10 юний 1907 г. клоноветѣ сж само 13 съ 387 члена, а на осмия редовенъ сборъ въ Търново презъ 1908 г. даже само 10, но вече съ 427 члена. Това положение се задържа и до 1921 г., когато на 14, 15 и 16 августъ въ София се състоява четиринадесетия редовенъ сборъ. Прекарало страшнитѣ изтощителни войни, дружеството подема съ нови сили своята културна работа и отъ тогава ние виждаме едно непрестанно увеличение броя както на клоноветѣ, така и на членове, а сжщо и зисилване на тѣхната дейность.

Възобновило своята дейность следъ войнитѣ съ 11 клона, дружеството презъ 1922 год. на своя XV редовенъ сборъ брой вече 18 клона съ 1838 члена; на XVI сборъ въ Русе презъ 1923 г. — 33 клона съ 3 00 члена, а на XVII сборъ презъ настоящата година въ Вратца то има 14 клона съ повече отъ 4.000 души членове. Този очевиденъ прирѣстъ на клонове и членове, както и проявената дейность свидетелствуватъ за порастналия интересъ на българина къмъ родната му природа и къмъ организирана дейность.

Днесъ въ деня на 25 годишнината отъ основаване на дружеството то има точно 44 клона съ 4386 члена.

Още при основаването на дружеството, като главни цели, легнали въ основата на неговия уставъ бѣха и си оставатъ и сега разширяване и разпространяване познанията за българскитѣ земи, насърчаване туризма въ България и създаване условия за евтини и удобни пътувания.

Като средства за постигане на тѣзи цели бѣха и си оставатъ излетната дейность, белѣзване пжтища, издаване пътеводители, описания на хубави и бележити кжтове, съ цель да се буди интересъ къмъ родната земя и поощрява желание да се посещаватъ тѣзи мѣстности; организиране на спалнитѣ, постройката на хижи и пр.

Презъ изтеклия периодъ дружеството ни може да се гордее съ проявената излетна дейность отъ всички негови клонове и нѣма да бѣде прекалено ако заявимъ, че нѣма роденъ кжтъ, кждето да не е стжпилъ крака на българския туристъ, макаръ и да е трѣбвало и да трѣбва още да се преодоляватъ голѣми трудности при пътуването — липсата на съобщителни средства и каквито и да е удобства. Дружеството постига блѣскаво една отъ най-първитѣ си и сжществени задачи — да раздвижи българина, да събуди у него интересъ къмъ роднитѣ планини и долини: да го сближи съ тѣхъ; да го накара да ги опознае и да почувствува тѣхното благотворното влияние. Въ това ни уверява и обстоятелството, че докато въ началото на основаване на дружеството не малко бѣха ония, даже въ столицата, които съ подигравка изпращаха нашитѣ туристи вънъ отъ града, днесъ виждаме не само празнични но даже и дѣлнични дни, полето и планината да гъмжатъ отъ весели, бодри и жизнерадостни излетници. Оправдаватъ се вече думитѣ на Алека: „Послушай ме: посвети единъ отъ лѣтнитѣ си празнични дни на природата, а ако тръгнешъ съ мене, увѣрявамъ те, ни единъ хубавъ празниченъ день нѣма да останешъ вече въ града“.

За да направи, колкото средствата му позволяватъ, по-удобни излетитѣ, дружеството е организирано въ известни пунктове туристически спални, а отъ редъ години много отъ клоноветѣ му посвещаватъ голѣма часть отъ грижитѣ си на хижестроение. Спалнитѣ, хижитѣ, белѣзване на пжтища, пътеводителитѣ това сж безспорно средствата, които ще допринесатъ много за осмисляне на туристическитѣ излети. Веднажъ има ли сигуренъ подслонъ, ще могатъ да се предприеметъ и по-дълги излети и хората на науката ще могатъ да се предадатъ по-спокойно на своята научна работа — изучаване на роднитѣ планини въ всѣко отношение.

Следвайки тоя път на дейност — дружеството ни покрай уреденият въ някои градове туристически спални можа до сега да построи напълно готови за използване четири хижи: първата въ Търново — на величествения Царевец, втората на Скаквица — въ дивната Рила, третата въ пленяващите Родопи, подъ върха Безово и четвъртата въ капризната Витоша подъ Резньовецъ, освещаването на която ще стане утре. Въ постройка сж и скоро ще бждат завършени и хижитъ въ величествения Балканъ подъ в. Юмрукъ-чалъ, въ еленския балканъ подъ в. Чумерна, а предстои започването още тази година и на хижата подъ Мусала, както и на тази край гр. Ловечъ.

Тъзи хижи, както и всички други, които биха се построили ще привличатъ се повече и повече излетници всрѣдъ природата, ще заздравяватъ по-силно основитъ на родния туризъмъ. Само дано държава и общество правилно схванатъ и оценатъ значението на хижитъ и спалнитъ и нежалятъ средствата за да подкрепятъ туристическия културни начинания, които иматъ общенароденъ полезенъ характеръ.

Немалко допринесе за преуспяването на туристическата организация и за разпространение на туристически идеи и цели и дружествения органъ „Български туристъ“. Издигнатъ до степенъ на едно отлично списание, ние съ гордостъ отбележаваме, че то запълни една празнина не само въ туристическия, но и въ общо културния животъ на страната, и че то се посреща отлично отъ обществото. Това доказва и неговия четирихиляденъ тиражъ, съ тенденция все повече и повече да се увеличава.

Къмъ общата културна дейностъ на дружеството ние трѣбва, освенъ туристическата литература, да отбележимъ и редицата сказки и реферати, държани не само въ дружественитъ събори, но и при други случаи, често съ проекционни апарати.

Постояннитъ връзки почти съ всичкитъ туристически чуждестранни организации предизвакаха достатъчно интересъ у чужденцитъ къмъ нашата природа. И ние виждаме Родината да се посещава все повече и повече отъ чужденци. Това е единъ голѣмъ успехъ за българския туризъмъ защото чрезъ тези посещения не само че се завързватъ трайни връзки между отдѣлнитъ народи, но тѣ могатъ да иматъ и стопански и др. последствия.

Привършвайки тоя беглъ прегледъ на миналото на Б. Т. Д. нашата мисль не може да не се спре на всички онези, които не сж ножалили нито време, нито средства, нито трудъ за да изградятъ дѣлото на българския туризъмъ.

Ние Ви молимъ да почетете съ ставане на крака паметъта на всички покойници-ратници въ полето на туризма въ отечеството ни на чело съ незабравимия Алеко и почетнитъ дружествени членове Иванъ Вазовъ и професоръ Георги Златарски, и да кажемъ Богъ да ги прости!

На всички живи ратници — въ лицето на първия дружественъ председателъ — архитектъ Георги Козаровъ и Александъръ Теодоровъ-Баланъ, почетенъ членъ и дългогодишенъ председателъ на дружеството — ние изказваме нашата безпределна благодарностъ и признателностъ за всичко сторено отъ тѣхъ за преуспяването на дружеството и ги сърадваме за щастieto което иматъ да доживѣятъ и и видятъ, че тѣхнитъ усилия даватъ обилень плодъ.

За да се даде по-чувствителенъ изразъ на тази благодарностъ къмъ всички стари дейци и основатели, XVII редовенъ дружественъ съборъ реши да бжде поднесена по случай юбилея по една възпоменателна значка на всички дружествени основатели, на почетнитъ членове и на всички сегашни председатели на дружественитъ клонове.

Поднасяйки имъ тѣзи значки, ние имъ пожелаваме дълголетие за да могатъ тѣ и въ бжде да бждатъ полезни съ своитъ съвети и опитностъ и да съдействатъ още за сигурното преуспяване на родния туризъмъ.

Наредъ съ това ние изказваме нашата най-голѣма благодарностъ на всички частни лица и държавни учреждения, които сж допринесли по единъ или другъ начинъ

за постигнатитъ успѣхи, като изказваме сжщевременно уважението, че и въ бжде тѣ нѣма да отказватъ своето цѣнно съдействие въ дейността на дружеството.

Правейки прегледъ на четвъртъковната досегашна дружествена дейностъ, ние не може да не изтъкнемъ, че ако този периодъ отъ време бѣ прекаранъ въ години спокойни, а не години тежки и едва ли не най-тежитъ въ новата българска история, то навѣрно при положенитъ усилия и постоянство, биха се постигнали много по-чувствителни резултати. Очаквайки по-спокойни бѣднини, бждещитъ ратници ще трѣбва да пристѣпятъ къмъ едно систематическо засилване на излетната дейностъ, която да се нагоди така, щото да може да послужи на всѣки българинъ да изучава всестранно родната земя; ще трѣбва да се засили белезането на пѣтищата, постройката на хижитъ и организиране на спалнитъ, които по възможностъ да се направятъ не само лѣтни, а постоянни, защото и зимнитъ излети започнаха да ставатъ нѣщо обикновено за по-опитнитъ туристи. Нека градимъ хижи въ планинитъ. Всѣка година повече и повече туристи ще възкачватъ планинитъ, ще укрепяватъ мишицитъ си, ободряватъ душицитъ си. Опознавайки България тѣ ще се научатъ да я обичатъ и въ пустинната тишина на планинитъ по лесно ще почувствуватъ величието на природата и нищожеството на дребнавото въ човѣшкия животъ. И вмѣсто умрази и завистъ къмъ ближнитъ ще почувствуватъ любовъ и сѣмпатия, вмѣсто тъмнитъ инстинктъ за разрушение въ гърдитъ имъ ще бликне радостното чувство на творчеството. Тѣ ще се върнатъ въ обществото по-добри и свободни по духъ!

Систематизираната излетна дейностъ, построени достатъчно хижи, сама по себе си ще се наложи и нуждата отъ по-обширни пътеводители и отъ създаване на обширна туристическа литература, за каквато за сега липсватъ материални средства.

Сжщо така въ бжде ще трѣбва да се за тѣпятъ и по-често туристически изложби, които сж едно отъ най-добритъ агитационни средства.

Ние се надяваме, че отъ досегашната 25 годишна безшумна, скромна дейностъ на Б. Т. Д. и държавата и обществото сж се убедили че туризма е една повелителна необходимостъ въ нашия общественъ и културенъ животъ. Съ своитъ цели да допринесе за моралното физическо развитие и закрѣпване на българина, да работи за неговото културно повдигане, да го сближава и опознава съ родната му земя, къмъ която той до неотдавна се отнасяше съ осждително нехайство, и чрезъ събуждане у него чувството на обичъ къмъ родната земя да го привързва все повече и повече къмъ нея и въ дни на тежки изпитания той да бжде достоенъ и вѣренъ нейнъ синъ, ние се убедени, и всѣки съзнателенъ гражданинъ ще подкрепи туриста въ неговитъ усилия за постигане на горнитъ цѣли.

За насъ — туриститъ — наградата ще бжде само една — съзнанието за изпълненъ дългъ къмъ родината.

Следъ отчета на председателя на дружеството прочетоха се поздравителни телеграми отъ г. г. Т. Добриновъ — Варна, Ев. Оббовъ — Пльвень, Червенивановъ — Русе, Д-ръ Козаровъ — Варна, Кл. Спространовъ — Месемврия — всички основатели-членове на дружеството, отъ Чешкия туристически клубъ — Прага, Хърватското планинарско дружество — Загребъ, Словенското планинарско дружество — Любляна, Швейцарския алпийски клубъ, Австрийския туристически клубъ и др.

Следъ прочитането на отчета отъ страна на Н. В. Царя поднесоха поздравитъ подполковникъ Пановъ и Д. Илчевъ. Отъ страна пъкъ на г-на М-ра на Просвѣтата г. Н. Балабановъ — началникъ на културното бюро прочете следния адресъ:

„Не мога да скрия своята радостъ, че двадесетъ и петъ годишния юбилей на една отъ най-симпатичнитъ организации въ нашата страна ми дава приятна възможностъ да поздравя ратницитъ на туризма съ празника и да поднеса моитъ чувства на почитъ и искрена благодарностъ

към покойните и живите пионери на българския туризъм, които толкова много допринесоха за по-правилното и по-пълно развитие на нашата младеж, както и за поддържане и укрепване на националното чувство.

Усилената и навременна дейност на Б. Т. Д. след войните, които така сериозно разклатиха народните добродетели, играе твърде важна роля въ усилията на държавната власт за създаване и закрепване чувството на дълг към родината.

Днес повече от всеки друг път България се нуждае от помощта на своите синове със здрави родолюбиви разбирания, изпълнени с готовност и енергия да й служат, защото само пълната преданност към България може да й осигури светла бъднина.

Аз апелирам към българския турист да продължава своята работа, да буди у народа любов към родната природа, чрез опознаване и откриване нейните прелести, че тая любов ражда една велика любов — любовта към България.

М-ръ Председател и М-ръ на
Просвѣтата Ал. Цанковъ.*

Събранието биде поздравено още от окръжния управител г. Недѣлчевъ, от г. Броксъ — от страна на Ю. Т. С., от председателя на Австрийското Туристическо Дружество „приятеля на природата“ (Der Naturfreund) г-нъ Хатешъ, от г. Дюлгеровъ — от страна на работническото туристическо дружество, г. Хр. Атанасовъ — председател на съюза на д-во Юнъкъ, г. Д-ръ Душковъ — ловната организация, г. Григориевъ — от страна на съюза на българските колоездачи, г-нъ Ивановъ — председател на Б. Н. Сп. Организация, г. П. Дренски — от стр на на Б. Н. М. Сговоръ и природоизпитателното д-во, г. Траяновъ — председател на д-вото на българските скаути, г. Ст. Поплуковъ — директоръ на Б. Ц. К. Банка, който заяви, че управителния съвет на банката, като взелъ предъ видъ, че туристите, сжщо като кооператорите, иматъ за целъ да культивиратъ девиза „единъ за всички и всички за единъ“ и съ това да елиминиратъ взаимността въ живота, решилъ да отпусне на Б. Т. Д. по случай 25 годишния юбилей сумата 10 хиляди лева.

Следъ това г. Арх. Козаровъ, проф А. Тодоровъ — Баланъ и Д-ръ П. Козаровъ повръщайки се върху миналото на дружеството, изказаха своите радости за постигнатите резултати въ областта на туризма и пожелания за една по-усилена планинска дейност.

Събранието се закри въ 6½ ч. сл. об.

*

Следъ юбилея се получи и следния адресъ отъ Б. Т. задгранична секция Стара Планина въ Лайпцигъ:

„По случай 25 годишнината отъ основаването на Б. Т. Д. членовете на Българската Туристическа Задгранична Секция Ст. Планина въ Лайпцигъ изпраща на своите другари-туристи въ България сърдечните си приветствия по случай юбилейните празненства. Здравей!“

За юбилея сж били издадени и специални значки за основателните членове и председателите на клоновете, които сж раздадени впоследствие, понеже късно сж пристигнали. Ц. Н. е решило такива значки да се дадат и на бившите председатели на клоновете и членовете отъ Ц. Н., които сж си изкарали уставния мандатъ, понеже и тѣ не по-малко сж заслужили за закрѣпване на дружеството и туризма въ България.

Издаденъ е и специаленъ юбилеенъ сборникъ *Туризмътъ въ България*, за когото ще дадемъ отдѣленъ отзивъ.

Въ свързка съ юбилея на дружеството стана и освещаването на хижа *Алеко* въ Витоша подъ Резньоветъ, построена съ усилията на всички туристи отъ Софийския клонъ. Поставенъ основния камъкъ още едно време подъ Черния връхъ трѣбваше по сетне да се изостави това мѣсто едно поради липса на всѣкакви удобства за живеене (изложено на вѣтъръ), а главно за това, че попадна въ запретена зона. Изграждането на хижата започна още презъ 1922 год. чрезъ трудовата повинност на тури-

стите. Тогава едва бѣше изградена каменната зидария на едната половина. Презъ следната година се довършва цѣлата зидария и се покрива, а презъ 1924 год. окончателно се привършва.

Въпреки неблагоприятното време още отъ вечерта голѣми групи туристи се насочиха къмъ не винаги приветливата Витоша. Презъ Драгалевци, Бистрица, Бояна, Княжево — всичко се стремеше къмъ висините. Хвърляха се разноцветни ракети, прожекторъ освѣтляваше тъмния пътъ, а на много мѣста изъ планината блѣснаха и огньовете. Презъ тази нощъ птищата не бѣха пусти. Още не съмнало първите групи поздравляваха вече нашата хижа. До къмъ 10 ч. сутринята посетителите надминаваха вече цифрата 3000, а потокъ отъ хора се нише и късно следъ обѣдъ.

Самото освещаване започна въ 10 ч. пр. обѣдъ отъ дружествения членъ свещ Б. Павловъ, поканенъ нарочно за това. Тукъ бѣха се явили още арх. Диониси, егуменъ на Драгалевския манастиръ и свещениците отъ Драгалевци и Бистрица.

Следъ свършване на молебствията председателътъ на Соф. клонъ Алеко Константиновъ — г. П. Делирадевъ разрѣзва зелената лента. Съ топли и сърдечни думи г. Делирадевъ изтъкна голѣмото значение на хижите, изтъкна и голѣмите усилия на всички дружествени членове, а особено на г. Д. Тошковъ, който изоставилъ частните си работи, не пожалилъ никакви средства и трудъ за своевременното изгреждане на грандиозния туристически домъ подъ Резньоветъ. За тѣзи му усилия Настоятелството на Соф. клонъ е решило да провъзгласи г. Тошковъ за свой почетенъ членъ.

Отъ страна на Царя поднесе поздравите си тукъ г. Д. Илчевъ. Говориха следъ това първия председател на дружеството арх. Козаровъ и генералъ Лазаровъ.

Поздравите на Ц. Н. поднесе г. Стр. Славчевъ. Ц. Н. като взе предъ видъ значението на хижата за бъдещето развитие на туризма, постоянството и голѣмите усилия на членовете на клона за довършване на хижата за деня на юбилея и съ това да ознаменуватъ 25 годишнината на дружеството, защото юбилея на общото дружество бѣ сжщевременно и юбилей на Соф. клонъ, изказва благодарностъ а клона въ лицето на неговия председател г. П. Делирадевъ, който чрезъ личния си примеръ подбуждале работата и не остави дѣлото не довършено. Заради тѣзи му заслуги Ц. Н. е решило да представи въ идния съборъ г. П. Делирадевъ да бѣде провъзгласенъ за почетенъ членъ на Б. Т. Д.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ. Месечно илюстрирано списание за туризъмъ и родинознание. — Органъ на Българското Туристическо Дружество — Препоръчано отъ Министерството на Народната Просвѣта съ окръжно № 1792 отъ 17 януари 1922 год. Съ тази книжка Български туристъ почва XVII годишнина. Голѣмиятъ му тиражъ презъ изтеклата година говори за добрия му приемъ както въ обществото, така и между туристите. И за напредъ ние ще продължимъ издаването му въ сжщия видъ и форма, като дадемъ на абонатите си и отдѣлна премия — художествено изработена картина или снимка отъ нашите планини. По решение на събора абонамента става 60 лв. за членовете на Б. Т. Д. и Ю. Т. С. и 70 лв. за външните абонати. За чужбина абонамента е 100 лв. годишно. Покани за подписване на абонати се изпращатъ на всички желающие. Всичко за списанието да се изпраща до: Редакцията на сп. **Български Туристъ**, София, ул. Солунъ 23.

Редакторъ: **Ив. Велковъ**